SKOGSAMARBEIDET

Norsk-Russisk miljøvernkommisjon

Vern av gammelskog i Nordvest-Russland

Skogen i Nordvest-Russland har i siste halvdel av forrige århundre vært sterkt utnyttet og resultatet er en betydelig og økende fragmentering av landskapet. De resterende områdene med urørt skog står per i dag i fare for å forsvinne, og internasjonalt samarbeid er nå av avgjørende betydning for videre utvikling innen skogbruk og skogvern i denne regionen.

Historikk

Utover på 1700-tallet begynte man for første gang med systematisk plukkhogst i Nordvest-Russland, bl.a. for å få byggematerialer til Peter den Stores flåte. Det ble også hogget en del ved til produksjon av tjære, terpentin, kull og pottaske (K_2CO_3), men denne utnyttelsen hadde fremdeles liten innvirkning på skogøkosystemet. Først fra 1930-årene startet man med utstrakt flatehogst for å få virke til papirproduksjon og tremasse. Samtidig økte eksporten av skogbruksprodukter til Europa på grunn av behovet for hard valuta. Det ble vanlig med hogstflater på opp til 10 km^2. Andelen av skog med høy økonomisk og økologisk verdi ble betydelig redusert, og områder med skog av lavere verdi (f.eks. ospeskog) overtok. Forsøk med beplantning og tynning av ungskog ble introdusert noen steder i 1970- og 80-årene, men av forvaltningsmessige og økonomiske årsaker er dette ikke særlig utbredt i dag.

Skogtilstanden i dag

Per i dag finnes det fremdeles store områder med urørt eller forholdsvis urørt skog i NV-Russland. Det finnes fortsatt mer gammelskog her enn i hele Europa for øvrig. Likevel utgjør dagens gammelskogareal i NV-Russland bare 12-15% av det opprinnelige gammelskogarealet i regionen. Den russiske skogen inneholder en rekke arter av planter og dyr som er utryddet eller truet i andre europeiske land. En kan derfor se på de gjenværende områdene med gammelskog i NV-Russland som en unik naturarv som representerer et referanseområde for den europeiske skogen som helhet. Disse skogene er dessuten blant de siste gjenværende villmarksområdene i verden og kan derfor også ses på som en global naturarv.

Ca 10 % av arealet i NV-Russland er vernet i en eller annen form. Omlag 1 % har strengt vern (*zapovedniks*), mens resten av områdene tilhører andre vernekategorier som gir åpning for utnyttelse av ulike slag (*zakazniks, nasjonalparker, naturmonumenter).*

Trusselbilde

Reduksjonen i gammelskogsareal er et resultat av det intensive skogbruket i siste halvdel av forrige århundre. Dagens trussel mot disse gjenværende og urørte skogområdene er i første rekke fortsatt skogbruk og annen økonomisk utnytting, som medfører økende fragmentering. Det meste av skogen i Russland eies av staten. Skogen er oppdelt i et kartfestet rutemønster, og firmaer som ønsker å drive skogbruk inngår leieavtaler med staten på disse rutene. Hogstformen er i all hovedsak flatehogst. Det er ingen tradisjon for planting eller annen form for regenerering av skog på hogstflatene, og det ligger ingen forpliktelser om slike tiltak inne i leieavtalene. Dette gjør at det tar ekstra lang tid før skogen kan utnyttes igjen. Omløpstiden øker med 30-40 år i forhold til om man hadde drevet planting og skjøtsel. I Arkhangelsk region er det per i dag ca 70 000 km^2 med intakt gammelskog, men på litt

under halvparten av dette arealet er det allerede inngått leieavtaler om hogst.

Skogbranner er en annen viktig trussel mot de gjenværende gammelskogene i Russland. I mange skogøkosystemer inngår brann som en naturlig del av dynamikken, men brannfrekvensen her er unaturlig høy. Mer enn 90 % av alle skogbranner i NV-Russland er resultat av menneskelige aktivitet og kan bl.a. relateres til økt veibygging.

Økonomiske konsekvenser

Per i dag går mesteparten av produktene fra russisk skogbruk til eksport i form av råmaterialer. Eksport en av rundtømmer til Vest-Europa og de nordiske land er særlig stor. Diverse estimater viser at handel med rundtømmer ikke gir nok utbytte til å drive planting eller skjøtsel av skogen. Handelen kommer heller ikke lokalbefolkningen til gode. Handel med rundtømmer er ikke attraktivt for utenlandske investorer og denne virksomheten er derfor ikke i stand til å gi økonomisk vekst i regionen på lang sikt. I følge en ny rapport fra WWF legger denne handelen et grunnlag for omfattende ulovlig hogst som igjen ødelegger skogen ved å redusere både den økonomiske og økologiske verdien. Taiga Rescue Network viser til at dersom dagens situasjon ikke endrer seg, vil vi miste de mest verdifulle arealene med gammelskog i løpet av de neste 5-10 årene. Ansvaret for å ta vare på de siste arealene med gammelskog ligger nå hos importørene og konsumentene sammen med lokale hogstfirmaer og russiske myndigheter.

Eksempler på prosjekter

Videre internasjonalt samarbeid er nødvendig og antagelig avgjørende for å sikre de gjenværende arealene med gammelskog. Slikt samarbeid kan omfatte vern av skog, bærekraftig skogbruk, skogbrukslovgivning, sertifisering og forskning. Norge bidrar allerede aktivt i en rekke slike prosjekter:

"Enare-Pasvik Friendship Park"

Regionale myndigheter har i mange år samarbeidet om å etablere et felles verneområde i Enare-Pasvik området. Verneområdene er på plass på norsk og finsk side, men den planlagte utvidelsen av Pasvik zapovednik på russisk side lar foreløpig vente på seg. Samarbeidet går nå under navnet "Enare-Pasvik Friendship Park" – og legger blant annet til grunn erfaringer fra internasjonalt samarbeid om "Transboundary Protected Areas". Det er et meget viktig urskogsområde som nå er sikret. Arbeidet med en felles forvaltningsplan for området pågår.

Skogvern i Arkhangelsk

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har i flere år samarbeidet med Finland, Sverige og Russland om skogvern i Arkhangelsk. Siden 1997 har det vært gjennomført fem internasjonale ekspedisjoner til verneverdige gammelskogområder i regionen, og i 2003 ble det arrangert en internasjonalt konferanse for å følge opp dette viktige arbeidet. Fra norsk side ble det fremhevet at vi vil vurdere å satse sterkere på skogvern i Arkhangelsk. Norge påtok seg også ansvaret for å lede arbeidet med en informasjonsbrosjyre som fremhever verdiene av disse fem områdene.

Etter mønster av svensk og finsk samarbeid har DN tatt initiativ til et mulig samarbeid om vern av et viktig skogområde ved Yla-elven øst i Arkhangelsk oblast.

Samarbeid om skogbruk

Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) har opprettet et program for studentutveksling, der studenter fra Arkhangelsk kommer til Norge og får Bachelor-utdannelse innen skogbruk. HiNT ønsker å videreutvikle dette programmet og lage et eget studium i økoskogbruk, naturforvaltning og sertifisering der den praktiske delen vil foregå i Russland. Et slikt samarbeid vil kunne bli en svært nyttig faktor i det videre skogvern-arbeidet i NV-Russland.

HiNT har også etablert samarbeid med Karpogory skogdistrikt som forvalter skogområdene rundt Yla-elven. Dette spennende samarbeidet har fokus på implementering av økologisk skogbruk.

Prosjektet "Barents 2010"

Barentsrådet har initiert prosjektet "Barents 2010" som har til hensikt å videreutvikle Barentsregionen med hensyn til industri, utdanning, miljø og transport/kommunikasjon.

Som en del av dette prosjektet har Biodiversitetsgruppa valgt å fokusere på skog og biodiversitet i skog. Et viktig delmål er å arbeide for et godt samarbeidsklima mellom miljøsiden og skogindustrien til beste for bevaring av biodiversitet. I tillegg er det viktig at det tas nødvendige hensyn til ur-/lokalbefolkning. Det er også et mål å få en best mulig oversikt over Barentsregionens biodiversitet i skog. Arbeidet skal ende opp i en strategi og handlingsplan høsten 2005.

Ta kontakt for ytterligere info:

Jan-Petter Huberth-Hansen
eller Knut Fossum
Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2, N-7485 TRONDHEIM

JAN-P.HUBERTH-HANSEN@DIRNAT.NO
KNUT.FOSSUM@DIRNAT.NO

Foto: © Morten Günther og Bjørn Frantzen

